

ዳኞች፡- ተሻገር ገ/ሥላሴ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ረታ ቶልሣ

ሙስጠፋ አሕመድ

አመልካቾች፡-1. ወ/ሮ አልማዝ ገመቼ } ጠበቃ አቶ ገናናው ተሾመ ቀረቡ
 2. አቶ ዮሐንስ ገመቼ }

ተጠሪ፡- አቶ ፋዩ ገመቼ ጠበቃ አቶ ተስፋዬ

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳይ የቀረበው አመልካች የአሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት በሰበር መዝገብ ቁጥር 147083 ሰኔ 4 ቀን 2004 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ ይታረምልኝ በማለት ያቀረበውን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው፡፡ ጉዳዩ የውርስ ንብረት በአንደኛው ወራሽ ስም እንዲመዘገብ የቀረበን ክርክር የሚመለከት ነው፡፡ ጉዳዩ በመጀመሪያ የታየው በስዮ ወረዳ ፍርድ ቤት ነው፡፡ በወረዳው ፍርድ ቤት ተጠሪ ከሣሽ የደንቢ ዶሎ ማዘጋጃ ቤት ተከላካይ ተጠሪዎች ደግሞ ጣልቃ ገብ ተከራካሪዎች ሆነው ቀርበው ተከራክረዋል፡፡

1. የክርክሩ መነሻ ተጠሪ ያቀረበው ክስ ነው፡፡ ተጠሪ ከአባቱ በውርስ ያገኘውን ቤት ስመ ንብረቱን እንዲያዛውርልኝ ተከላካይ /የደንቢ ዶሎ ማዘጋጃ ቤት/ ስጠይቀው ስም ለማዛወር እንቢተኛ ስለሆነ ስመሀብቱን እንዲያዛውር ውሳኔ ይሰጥኝ በማለት ለወረዳው ፍርድ ቤት ክስ አቅርቧል፡፡ በሥር ተከላካይ የነበረው የደንቢ ዶሎ ማዘጋጃ ቤት ግብር የተከፈለው በሚች አቶ ገመቼ ገዳም ወራሾች ስም በመሆኑና አንደኛ አመልካች ወ/ሮ አልማዝ ገመቼ/ የቤቱ ስመ ሀብት ወደ ተከላካይ እንዳይዛወር ያመለከቱ በመሆኑና ስም አላዛወርኩም የሚል ክርክር አቅርቧል፡፡ አመልካቾች ጣልቃ ገብ ተከራካሪ ሆነው ቀርበው ቤቱ በወራሾች ስም ግብር የሚከፍልበት እና በሽማግሌ ዳኞች ወራሾች እንድንካፈለው በ1992 ውሳኔ የተሰጠበት እና በ1998 ዓ.ም የእርቅ ስምምነት የፈፀምንበት የሚች ወራሾች የጋራ ሀብት በመሆኑ ወደ ከሣሽ ስም ሊዛወር አይገባም የሚል ክርክር አቅርበዋል፡፡
2. የወረዳው ፍርድ ቤት ተጠሪና አመልካቾች በሚከራከሩበት ቤት ላይ የተጠሪዎች ጥያቄ በይርጋ ቀሪ እንደሚሆን ከዚህ በፊት ውሳኔ ተሰጥቶበታል ስለዚህ የቤቱ ስመሀብት ወደ ከሣሽ /ተጠሪ/ እንዲዛወር ለተከላካይ ደንቢዶሎ ማዘጋጃ ቤት ይፃፍ በማለት ትእዛዝ ሰጥቷል፡፡ አመልካቾች በዚህ ትእዛዝ ቅር

በመሰኘት ለቁለም ወለጋ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ አቅርቦዋል። የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የግራ ቀኝን ክርክር ከሰማ በኋላ ቤቱ ያልተከፋፈለ የውርስ ንብረት እንደሆነ በመግለጽ የወረዳው ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሣኔ ሽርታል።

3. ተጠሪ የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በሰጠው ውሣኔ ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት አቅርቧል። ይግባኝ ሰሚው ችሎት የግራ ቀኝን ክርክር ከሰማ በኋላ የአሁን አመልካቾች ተጠሪ የያዘውን ያልተከፋፈለ የውርስ ንብረት የወረዳው ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 99/90 የካቲት 10 ቀን 1992 ዓ.ም በሰጠው ውሣኔ መሠረት እንዲያካፍለን የሚል የአፈፃፀም ክስ በመዝገብ ቁጥር 12882 አቅርበው ነበረ ተጠሪ በበኩሉ የአፈፃፀም ክስ ያቀረበው በፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 384 የተደረገው የአስር ዓመት የይርጋ የጊዜ ገደብ ካለፈ በኋላ በመሆኑ የአፈፃፀም ክስ በይርጋ ቀሪ ነው በማለት ተከራክሯል። የወረዳው ፍርድ ቤትም አመልካቾች /ይግባኝ ባይዎች/ እና መልስ ሰጭ /ተጠሪ/ በመዝገብ ቁጥር 12882 ያቀረቡትን ክርክር በመመርመር አመልካቾች ያቀረቡት የአፈፃፀም ክስ በአስር ዓመት የይርጋ ጊዜ ገደብ የሚታገድ መሆኑን ገልጾ ታህሣስ 4 ቀን 2003 ዓ.ም ውሣኔ ሰጥቷል። ይግባኝ ባዮች /አመልካቾች/ በዚህ መዝገብ በተሰጠው ውሣኔ ላይ ይግባኝ አላቀረቡም። ይግባኝ ባዮች በመዝገብ ቁጥር 12882 የተሰጠውን ውሣኔ ለማሻር የፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 323/2/ በሌሎች ድንጋጌዎች መሠረት ይግባኝ ሣያቀርቡ ተጠሪ የደንቢ ዶሎ ከተማ ማዘጋጃ ቤት በወረዳው ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 14255 ሀምሌ 11 ቀን 2003 ዓ.ም በሰጠው ትእዛዝ ባቀረቡት ይግባኝ በመዝገብ ቁጥር 12882 የተሰጠውን ውሣኔ የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት መሻሩ የሥነ ሥርዓት ሕጉን የተከተለ አይደለም በማለት የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሣኔ በመሻር የወረዳው ፍርድ ቤት የሰጠውን ትእዛዝ አጽንቶታል። አመልካች የሰበር አቤቱታ ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቅርቦዋል። የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰበር ችሎት የግራ ቀኝን ክርክር ከሰማ በኋላ ይግባኝ ሰሚው ችሎት የሰጠው ውሣኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የሌለበት ነው በማለት ወስኗል።

4. አመልካች ጳጉሜ 2 ቀን 2002 ዓ.ም በተፃፈ የሰበር አቤቱታ የቤቱ ባለቤትነትና ግብር ከ1951 ዓ.ም ጀምሮ በወራሾች ስም የሚከፈል መሆኑን ተጠሪ በማመን ተከራክሯል። አመልካች በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1060/1/ መሠረት የንብረቱ የጋራ ባለሃብት ናቸው። አመልካች በመዝገብ ቁጥር 12882 ያቀረቡት የአፈፃፀም ክስ በአስር አመት ይርጋ ቀሪ ነው መባሉ ተጠሪን ብቸኛ የቤቱ ባለሃብት እያደርገውም። አመልካች በፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1168 መሠረት ለተከታታይ አስራ አምስት ዓመት ግብር የገበሩ በመሆናቸው የቤቱ ባለሃብት ናቸው። በማይንቀሳቀስ ንብረት ላይ የሚቀርብ ክስ በይርጋ ቀሪ እንደማይሆን ይኸ ሰበር ችሎት በመዝገብ ቁጥር 43600 ጥር 5 ቀን 2002 ዓ.ም አስገዳጅ ትርጉም ሰጥቶታል። ስለዚህ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎትና የሰበር ችሎት የሰጡት ውሣኔ በሰበር ታይቶ እንዲታረምልን በማለት አመልክተዋል።

5. ተጠሪ ሕዳር 21 ቀን 2005 ዓ.ም በተፃፈ መልስ አመልካች ቤቱን እንዲያካፍላቸው የአፈፃፀም ክስ አቅርበው ጥያቄቸው በይርጋ ቀሪ ነው ተብሎ በመዝገብ ቁጥር 12882 ውድቅ ተደርጎባቸዋል። አመልካች በሕግ በተደነገገው መሠረት ይህንን ውሣኔ በይግባኝ አላሻሩም አመልካች ይህንን ውሣኔ በይግባኝ እንዲለወጥ ወይም እንዲሻር ሣያደርጉ ቤቱ የጋራ ሃብታችን ነው በተጠሪ ስም

ሊዛወር አይገባም ብለው ለመከራከር የሚችሉበት የሕግ መሠረት የለም። ስለዚህ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎትና የሰበር ችሎት የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የለበትም በማለት ተከራክሯል። አመልካቾች ታህሣስ 9 ቀን 2005 ዓ.ም የተፃፈ የመልስ መልስ አቅርበዋል።

6. ከሥር የክርክሩ አመጣጥና ሰበር ችሎት ግራ ቀኝ ያቀረቡት ክርክር ከላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎትና የሰበር ችሎት የአመልካቾችን ክርክር ውድቅ ያደረጉት በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርምረናል።

7. ጉዳዩን እንደመረመርነው አመልካችና ተጠሪ የሚች አባታቸው የአቶ ገመቹ ገዳም የውርስ ንብረት ክፍል የሆነው ቤት የጋራ ወራሾች መሆናቸው አከራካሪ አይደለም። እንደዚሁም በሚች ወራሾች ስም በጋራ ለቤቱ ግብር ሲከፈል የቆየ መሆኑም ግራ ቀኝ አልተካካዱበትም በዚህ መዝገብ እያከራከረ ያለው ጉዳይ አመልካቾች በወራሽነታቸው በቤቱ ላይ ያረጋገጡት የወራሽነት መብት ያለ መሆኑ ወይም አለመሆኑ አይደለም። አከራካሪ የሆነው አመልካቾች በንብረቱ ላይ ያላቸውን ያልተከፋፈል የጋራ ባለሀብትነት ለማስፈፀም አቅርበውት የነበረውን የአፈፃፀም ክስና በአፈፃፀም ክሱ ላይ የተሰጠውን ውሳኔ ይግባኝ ቀርቦበት ሳይሻር ፣ሳይለወጥ ወይም ሳይሻሻል መቅረቱ አመልካቾች በቤቱ ላይ የሚያነሱት የመብት ጥያቄና ክርክር ላይ ምን አይነት ሕጋዊ ውጤት ይኖረዋል የሚለው የሥነ ሥርዓት ጉዳይ ነው።

8. አመልካቾች በተጠሪ ይዞታ ሥር የነበረው የማይንቀሳቀስ የውርስ ንብረት /ቤት/ የወረዳው ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 99/90 የካቲት 10 ቀን 1992 ዓ.ም በሰጠው ውሳኔ መሠረት ለሶስት እኩል እንዲያካፍላቸው ፍርድ ቤቱ የአፈፃፀም ትእዛዝ እንዲሰጥላቸው በመዝገብ ቁጥር 12882 የአፈፃፀም ክስ አቅርበው የነበረ መሆኑን ተረጋግጧል። ተጠሪ በዚህ መዝገብ አመልካቾች ያቀረቡት የአፈፃፀም ክስ በፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 384 የተደነገገው የአሥር ዓመት የይርጋ የጊዜ ገደብ ካለፈ በኋላ ነው ስለዚህ በይርጋ ቀሪ ነው የሚል ክርክር አቅርቦ የወረዳው ፍርድ ቤት አመልካቾች በመዝገብ ቁጥር 12882 ያቀረቡት የአፈፃፀም ክስ በይርጋ ቀሪ ነው በማለት ታህሣስ 4 ቀን 2003 ዓ.ም በሰጠው ውሳኔ ዘግቶታል። አመልካቾች በህጉ በተደነገገው የጊዜ ገደብ ውስጥ ስልጣን ባለው ፍርድ ቤት የይግባኝ ቅሬታቸውን በማቅረብ ወደ ይኸ ውሳኔ እንዲሻር ፣እንዲለወጥ ወይም እንዲሻሻል አላደረጉም። ስለሆነም በመዝገብ ቁጥር 12882 ታህሳስ 4 ቀን 2003 ዓ.ም የተሰጠው ውሳኔ አመልካቾች በቤቱ ላይ ያላቸውን የወራሽነት መብት በፍርድ ለማስፈፀም በሕግ በተደነገገው የጊዜ ገደብ ውስጥ ባለማቅረባቸው ተጠሪ ቤቱን እንዲያካፍላቸው የመጠየቅ መብታቸውን በይርጋ ቀሪ የሚሆን በመሆኑ ጉዳዩ ላይ የተሰጠ የመጨረሻ አስገዳጅነት ያለው ውሳኔ ነው።

9. አመልካቾች በቤቱ ላይ ያላቸው መብት በፍርድ ሃይል እንዲፈፀም ለመጠየቅና ለመከራከር የማይችሉና ጥያቄያቸው በይርጋ ቀሪ እንደሆነ በመዝገብ ቁጥር 12882 ታህሣስ 4 ቀን 2003 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ የፍ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ አንቀጽ 320/1፣ አንቀጽ 324፣ አንቀጽ 327 እና በሌሎች ድንጋጌዎች መሠረት ለይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት አቅርበው ሳይሻሩ ተጠሪ በውርስ በተገኘው ቤት ላይ በፍርድ ሊፈፀም የሚችል መብት ያለኝ እኔ ብቻ ነኝ ስለዚህ የደንቢ ዶሎ ማዘጋጃ ቤት ስመ ሃብቱን እንዲያዛውር ውሳኔ ይሰጥልኝ በማለት ያቀረበውን ክስ በመቃወም ጣልቃ ገብ ተከራካሪ የሚሆኑበት በሕግ ፊት የፀናና ሊፈፀም የሚችል መብትና ጥቅም የላቸውም። የወረዳው ፍ/ቤት የአመልካቾች በቤቱ ላይ አለን የሚሉት

መብት በፍ/ቤት ውሳኔ /ትእዛዝ/ እንዲፈጸም ጥያቄ ሊያቀርቡበት የማይችሉና የይርጋ የጊዜ ገደብ ያለፈበት መሆኑ ቀደም ሲል መወሰኑን ገልጾ የአመልካቾችን ክርክር በመዝገብ ቁጥር 14255 ሐምሌ 11 ቀን 2003 ዓ.ም ውድቅ አድርጓል።

10. አመልካቾች በዚህ መዝገብ የተሰጠውን ብይን መነሻ በማድረግ በውጤት ደረጃ በመዝገብ ቁጥር 12882 ታህሣስ 4 ቀን 2003 ዓ.ም የተሰጠው ውሳኔ በመቃወም ለዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 07355 የይግባኝ ቅሬታ አቅርቦዋል። የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አመልካቾች በመዝገብ ቁጥር 12882 የተሰጠውን ውሳኔ በይግባኝ ለማሻር ወይም ለማስለወጥ የሥነ ሥርዓት ሕግ በሚፈቅደው መሠረት ይግባኝ ያላቀረቡ መሆኑን ሳያገናዝብ በመዝገብ ቁጥር 14255 በተሰጠው ትእዛዝ ያቀረበውን ይግባኝ መነሻ በማድረግ በመዝገብ ቁጥር 12882 የተሰጠውን ውሳኔ ሙሉ በሙሉ የሚሸርና ውጤት አልባ የሚያደርግ ውሳኔ መስጠቱ ፍርድ ቤቶች የሰጡት ፍርድ በይግባኝ እና በሰበር ለማሳሰብ ሊውሉ የሚገቡ አስገዳጅ ሥርዓቶችን ያልተከተለና አንድ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሳኔ በሕግ በተደነገገው ሥርዓት መሠረት በይግባኝ በሌላ ሥርዓት ወይም በሰበር ካልታረመ በጉዳዩ ላይ የመጨረሻና አስገዳጅነት ያለው ውሳኔ ነው የውሳኔው አስገዳጅነትና ተፈጻሚነት በባለጉዳዮች ላይ ብቻ የተወሰነ ሳይሆን በማናቸውም አስፈጻሚ አካልና ማናቸውም ፍርድ ቤት የሚመለከት እንደሆነ በፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 5/1/ ፣ በሕገ መንግስቱ አንቀጽ 79 ንዑስ አንቀጽ 2 የተካተተውን መሠረታዊ መርህ የሚጥስ ነው።

11. የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የወረዳው ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 14255 በሰጠው ትእዛዝ መነሻ አመልካቾች በፍታብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ አንቀጽ 320/1/ አንቀጽ 324፣ አንቀጽ 327 እና ሌሎች ድንጋጌዎች መሠረት የይግባኝ ቅሬታ ያላቀረቡበትንና በጉዳዩ ላይ የመጨረሻና አስገዳጅነት ያለውን የወረዳ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 12882 የሰጠውን ውሳኔ በይግባኝ መዝገብ ቁጥር 07355 መሻሩ የሕግ መሠረት የሌለው ነው። አመልካቾች በዚህ መዝገብ የጠቀሷቸውን የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1060፣ የፍታብሔር ሕግ ቁጥር 1168፣ እና ሌሎች ድንጋጌዎች ይዘትና ትርጉም በመተንተን የይግባኝ ቅሬታ በማቅረብ ለማስለወጥ ወይም ለማሻር በፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 324 በተደነገገው የጊዜ ገደብ ውስጥ የይግባኝ ቅሬታ ማቅረብ የነበራቸው የወረዳው ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 12882 ታህሣስ 4 ቀን 2003 ዓ.ም በሰጠው ውሳኔ ላይ ነበር። አመልካቾች በዚህ ውሳኔ ላይ ይግባኝ በማቅረብ ውሳኔውን አላስለወጡም ወይም አላሻሩም

12. በመዝገብ ቁጥር 12882 የተሰጠው ውሳኔ ስልጣን ባለው ፍርድ ቤት ታይቶ ባልተሻረበት ወይም ባለተለወጠበት ሁኔታ የወረዳው ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 14255 ሐምሌ 11 ቀን 2003 ዓ.ም የሰጠውን ትእዛዝ መነሻ በማድረግ በቀረበው ይግባኝ በመዝገብ ቁጥር 12882 የተሰጠው ውሳኔ ህጋዊ ውጤትና ተፈጻሚነት ሊኖረው አይገባም በማለት ያቀረቡት ክርክር ከላይ የገለጽናቸውን የፍርድ ቤቶች ውሳኔ አስገዳጅነትና ተፈጻሚነት መርህንና አስገዳጅ የሥነ ሥርዓት ሕግ ድንጋጌዎች እና የፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 5/1/ የሚጥስ ነው። ስለሆነም የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎትና የሰበር ችሎት ከላይ የገለጽናቸውን ሥነ ሥርዓታዊ ምክንያቶችንና መሠረታዊ የዳኝነት ሥራ አካሄድ መርሆች መሠረት በማድረግ የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ መሻራቸውና የአመልካቾች ክርክር ውድቅ ማድረጋቸው መሠረታዊ የሕግ ስህተት የለበትም በማለት ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎትና የሰበር ችሎት የሰጡት ውሣኔ ፀንቷል።
2. በዚህ ፍርድ ቤት ያወጡትን ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኝ በየየራሳቸውን ይቻሉ።
መዝገቡ ተዘግቷል ፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ቤ/ዮ